

APŽVALGA

LIETUVIŲ INFORMACINIS KULTŪRINIS LEIDINYS

Nr. 3

1945 m. lapkričio 30 d.

NÜRTINGEN

Ž V E L G I A N T Į A T E I T Į

Jau gerokas pusmetis, kai mūsų gyvenimas Vokietijoje pakrypo griežtai priešinga linkme. Iš fabrikų halių, iš dirbtuvių triukšmo, nuo užiančių mašinų ir nuo arklo išėjome į laisvą gyvenimą, ramų nuo visokių pavojų, neturintį anų didžiųjų rūpesčių. Didelė dauguma gyvename stovyklose, pakenčiamai, jei ne gerai, visais atžvilgiais aprūpinti. Mums šiandien nereikia rūpintis dėl duonos kėsnio, kuris anais laikais būdavo sunkiausiai išsprendžiama problema. Mes neturime sukti galvos dėl pastogės, dėl kurios prieš keletą mėnesių buvome priversti patį juodžiausią darbą dirbti. Mums ir rūbų klausimas šiandien darosi lengviau išsprendžiamas, kaip kad anuomet. Sunkios ir ilgos darbo valandos mūsų nevargina, mūsų gyvybė nuo anų didžiųjų pavojų apsaugota, mums nebaisus šios šalies gyventojų nepalankumas ir negąsdina mūsų niekas žiauriaus kalėjimais ir koncentracijos stovyklomis.

Jei taip galima būtų pavadinti, atostogaujame dabar. Tačiau ir atostogos juk kada nors turi baigtis, nes be darbo leidžiant laiką greitai ir nusibosta. Po kelių mėnesių poilsioavimo pravartu pažvelgti, kaip mes poilsioavimo laiką sunaudojome. Nedaug bus suklysta pasakius, kad didesnė mūsų dalis ir pati negalėtų pasakyti, kaip ji laiką sunaudoja. Daugeliui dienos ir nieko neveikiant bėgte bėga, arba jos skrieja įvairių biznių biznelių, azartinių kortavimų, linksmų išgėrimų ir panašių be-tikslių ir žalingų užsiėmimų ženkle.

Savoje pastogėje skundėmės, kad mažiau pasiturintiems buvo uždaras kelias į mokslą, skundėmės suaugusiems lavinimo mokyklų stoka, stigome nekurių amatininkų, mums buvo sunkiai prieinamas svetimų kalbų mokymasis ir kt. Šiandien, nors ir tremtinio gyvenimą gyvendami, mes to negalėtume pasakyti. Tetai kuriame didesniame lietuvių susibūrimė nerasime lietuviškųjų gimnazijų, suaugusiems lavinimosi kursų, liaudies universitetų, svetimų kalbų ir greičiau išmokstamų amatų /šoferių, mechanikų ir kt./ kursų ir pan. Ir visos šios lietuviškos švietimo institucijos šiandien kiekvienam prieinamos, jos mokesčio nereikalingos, jos reikalingos tik gerų norų. Pragyvenimo šaltinių pasirūpinimas šiuo metu laiko ir pastangų neatima, nes ir pastogė, ir maistas, ir visa kita mums rūpesčių didelių nesukelia. Taigi, belieka turėti gerų pasiryžimų, kad šis laukimo laikas nebūtų veltui praleidžiamas, kad jis būtų racionaliai sunaudotas, kad būtų išmokta šio to gero, kas tikrai pravers ir bus naudinga, kai grįžę į Tėvynę imsime atkūrimo darbą. Yra sakoma, kad vanduo stovėdamas genda. Tad ir mes išsijudinkime, kad nebūtume tuo vandeniu, kad nesugestume, atsisakykime blogų ir nenaudingų įpročių, - ir prisisėme naujų žinių, naujų pasiryžimų grįžę būsime naudingi sau ir savo tautai.

J. Žilvinas

Bernardas Brazdžionis

I L G E S Y S

Vis man rodos, ten šaukia kažin kas,
vis man rodos, vadina vardu,
ar svirtis, kaip senelė palinkus,
ar sodybos prie Mūšos krantų.

Ar piliakalnių lieknos pušelės,
ar pagojai, ar ji, Baltija,
ar pusnynuos šaltuos nesusąsęs
tik skaudus ilgesys širdyje...

Benediktas Rutkūnas

B E T Ė V Y N Ė S

Prie lango rymau nusiminęs,
minčių kamuojamas margų -
atplėštą tolimą tėvynę
pro ūkanas regiu.

Klaikaus likimo rankos žiaurios
atskyrė brolius ir draugus -
Kur jie? Ar blaško vėtrog šiaurės,
ar dengia smiltys jų kapus.

Sugrižti slaptas balsas šaukia,
vaidinasi sapne -
sūnelis mažas linaplaukis
rankutes tiesia į mane.

Į debesėlį pasižiūrau
padangių ilgesiu slaptu -
ak, tavo garbanos papurę,
akutės žydrios... Ak, tai tu.

Ilgiuos tavęs, vargų našlaiti,
skausme nurimti negaliu -
norėčiau tėviškėn nueiti
saulėlydžiu tyliu.

Ir iš arti pažvelgt į veidą,
paglostyt garbanas švelnias,
išgirst širdies plakimo aidą
ir palaikyt rankas delnuos.

Ir miegantį išnešt ant rankų
iš vargo ūkanų tirštų
toli nuo dundesio patrankų,
į šalį vasarų šiltų.

Balys Gražulis

ARTO J A S B E Ž E M Ė S

Prasisklaidžius rūkams, švabiškasis gegužės mėnesio rytas nušvito visoje savo puikybėje. Per kalno keterą besišypsanti saulės spindulių nužertose lankose gailios rasos lašai spindėjo visų brangakmenių spalvomis. Garavo kalnei, lengvo ryto vėjelio pabudintas tyliai ošė miškas, linksminosi paukšteliai, o paplentės vaisiniai medžiai, nusiplovę dienos dulkes ryto rasoje, atvėrė žiedų taureles medaus rinkėjoms bitėms, kvapų kvapais viliojo kiekvieną vabzdėlį ir žmogaus akį pailseti gyvoje puokštėje. Viskas aplinkui žvilgėjo, kalbėjo apie ryto grožį – lengva buvo kvėpuoti, miela apsižvalgyti.

Todėl ir pora dviratininkų, palengva riedančių plentu, daugiau žvalgėsi į šalis, negu dabojo kelią. Priešakyje važiuojančio dviratininko akys visą laiką klaidžiojo po kalnus, gi jį sekusiojo – stebėjo laukus, sustodavo ties juose kauptukais purenančiais žemę darbininkais, sekdamo lėtai žagrę traukiančius jaučius.

Nevienodai abudu atrodė, nevienodai abudu galvojo ir matė. Pirmojo geros medžiagos gražiai prigulęs kostiumas, skrybėlė, pirštinėtos rankos ir pablyškęs veidas rodyte rodė inteligentą – miesčionį. Antrojo sunkūs auliniai batai, aptrintas švarakas, visokio oro mačiusi kepurė, didelės, grubios rankos ir stambių, kietų bruožų veidas negalėjo paslėpti ūkininko.

Bendra nelaimė – Tėvynės netekimas – emigracijoje suartinio lietuvių inteligentą ir ūkininką. Čia dingo miesčionies pasipūtumas, iš aukšto žiūrėjimas į kaimietį, išnyko ir pastarojo vergiškumas, "pono" baimė ir lankstymasis prieš jį. Abudu – ir miesčionis ir kaimietis – išplėsti iš Tėvynės, pirma karta pasijuto lygiais, kokiais jie, iš tikrųjų, ir buvo, kaip vienos žemės, to paties lietuviškojo kaimo vaikai.

Tas pats likimas, toks pat darbas karo pramonės fabrike, bendrasis lageris išlygino dviejų dešimtmečių trintį: miesčionis pamatė, kad tas jo nevertinamas kaimietis savo sveiku, praktišku, lietuviškuoju protu nedaug nuo jo tėra atsilikęs, o ūkininkas įsitikino, kad jo miesto brolis netoli yra jį pralenkęs. Tos sandomės geriausias pavyzdys buvo mūsų dviratininkai – buvęs apylinkės teisėjas Jurginas ir ūkininkas Stipinas. Abudu drauge dirbo fabrike, kartu pergyvenę lūžusio ir pro juos praslinkusio fronto baimę, šį rytą išsirengę aplankyti bendro pažystamo, mokytojo Pusnio, gyvenusio kito apskrities kaime.

– Ponas Stipinai, žvilgtelk į kalną, – parodė ranka, dviratį pristabdęs, Jurginas. – Kas per gražumas. Lyg pasakoje.

Stipinas pakėlė galvą, burbtelėjo "aha" ir vėl paklydo akimis laukuose.

– Jokio dailininko teptukas nepajėgtų tokio vaizdo sukurti, – tęsė susižavėjęs Jurginas. – Atrodo, kad tie šilkiniai debesėliai ilsisi ant kalno uolų, supasi medžių viršūnėse ir žaidžia lyg vaikai; kūliu versdamiesi, aplink kalnagūbrį. Tai tik kalnuose tokį vaizdą ir galima pamatyti.

Jurginas grožėjosi visą savo vaizduotą sutelkęs, garsiai, net šūkčiodamas, bet bendrakeleivis jo negirdėjo. Jis tematą jaučių porą ir lygiai sugulusias vagas, girdėjo tik artojo raginimus, botago pliauskėjimą.

- Pamanyk, jau bulves sodina, - nusistebėjo Stipinas. - Mieste besitrindami nė nepastebėjom pavasari įšilus. Ir rugiai tuoju plauks...

- Žiūrėk, žiūrėk, - nutraukė jo mintis Jurginas, - į tą pilį ant skardžio. Ar ne puikiai atrodo, ką? Velniskai gražus vaizdas... Norėčiau joje pagyventi... Tai ką gi, viduramžiais, prie tenykščių ginkų, sėdėk ir spiaudyk visiems priešams į barzdą. Nė pats velnias tavęs nepasieks. Bet sutempk tu man akmenis į tokį akštį. Dabar ir tai sunku būtų, o tada be mašinų ir modernių keltuvų... Įdomu, kas ją pastatė ir joje karaliavo? Atgal grįžtant būtinai užlipsiu pažiūrėti. Iš jos bokšto turėtų būti matomas neaprašomas apylinkės vaizdas.

- Pamanyk, kaip viskas jau buiniai žaliuoja. Net avižos per sprindį pakilę... - vietoj pritarti Jurginui, pats sau kalbėjo Stipinas. - Čia pavasaris, matyt, ankstyvesnis. Pas mus tokiu metu ne visur varna pasislėptų. Ot įdomu: kokia ten sėja šiemet...

Į tą netiesioginį klausimą Jurginas neatsakė, nes jo akys užtiko naują, nuostabos vertą vaizdą. Nutilo ir Stipinas. Jį apėmė kažkoks graudumas, ilgesys ar kas tai kita, ko jis pats negalėjo suvokti. Ilgesys kamavo jį visą laiką, bet įtemptas darbas įmonėje, vėliau didieji fronto įvykiai neleido tam vaizdui labai išbujoti, juo labiau, kad niekas mieste nepriminė paliktosios tėviškės. Gi dabar, kai pamatė žagrės verčiamą žemę, jame visu stiprumu atgimė artojas. Akys matė švabijos laukus, o mintys skraidė ten, kur gimtoji žemė svetimo bato mindoma.

Jurginas plepėjo visą kelią, bet Stipinas jo negirdėjo. Jis net nematė kelio, taip buvo susimąstęs. Vienu metu vos nepateko po dideliu greičiu pro šalį lekiančios kariškos mašinų ratais. Tik privažiavus prietelio gyvenamą kaimą jis nubudo lyg iš kankinančio sapno.

Prietelių greitai surado: pirmasis sutiktas vaikas tiksliai nurodė, kur lietuviai gyvena. Nedaug jų čia ir buvo - vos kelios šeimos.

Nors buvo tik priešpietis, bet pas mokytoją Pusnį stalas buvo užgultas kortininkų. Nežiūrint atidarytų langų, pro tabako dūmus vos bebuvo galima įžiūrėti lošėjų veidus. Svečiams įėjus, lošėjai metė kortas ir visi pakilo jų pasitikti, o Pusnys griebė abudu į glėbį ir iš eilės išbučiavo.

- Sveiki, atvykę. Malonu po karo pasveikinti gyvuosius. Sveiki, sveiki, - pylėsi sveikinimai iš abiejų pusių. Iš virtuvės, triukšmą išgirdusi, atbėgo Pusnienė, ir sveikinimai prasidėjo iš naujo.

Dabar, nespėjus svečiams nė atsikvėpti, užgriuvo klausimai:

- Na, tai papasakokit, kaip ten pas jus praūžė karas? - klausė vienas.

- Girdėjom, kad mieste jau susikūrė komitetas, - kišosi kitas.

- O kaip ten su moterimis dėjosi? - prisidėjo ir Pusnienė.
- Pas mus tai, Dieve, Dieve, kas darėsi... Ir mes vos apsigynėm...

- Svarbiausia, kaip dabar laikotės? - spyrė Pusnys.

Svečiai nespėjo ir atsakinėti. Atsakinėjo ir patys teiravosi. Gyvas pašnekėsęs Stipiną išblaškė, gražino gyvenimą. Bet vakarop kalbos išsisėmė, pašnekovai apvargo, ir Stipinas pradėjo dairytis pro langą. Kaimo gatvė dardėjo karviais traukiami mėslo vežimai, barškėjo grįžtą iš darbo žagrės, toluoj leukuose matėsi dirbantieji, bangavo vasarojai. Šie vaizdai Stipiną net į langą įtraukė - pasirėmęs ant palangės jis sustingo, akis įsmeigęs į tolį. Jurginas, išsileidęs į kalbas, buvo užėmęs klausytojus, ir Stipinas gerą valandą išrymojo nejudėdamas. Paskui jis garsiai ir pats sau skausmingai tarė:

- Dirba žmonės...

Nors Stipinas tai pasakė tik sau, bet jį išgirdo ir kiti. Pusnys į jo žodžius net atsiliepė:

- Velniai juos griebtų, tuos švabus, ir su jų darbu. Pasirodyti kaime negalima. Taip ir šnairuoja. Pasiusti gali iš pikto, kiekviename žingsnyje girdėdamas vis tą patį ironišką klausimą: "Spazieren? Ja, ja, schoenes Wetter..." Jie ir težino dirbti. Prieš fronto sugriuvimą, kol vergavom fabrike, buvo geriausi žmonės, kiekvienas lenkdavosi, sveikindavo, o dabar praeit neleidžia.

- Visur vokiečiai tie patys, - pritarė Jurginas. - Visas jų gyvenimas ir tesusideda iš "schaffen und sparen". Jeigu vieną dieną jis netektų darbo, tai, turbūt, nusibaigtų.

- Ir iš kur tas gajumas. Vyrų kaime kaip ir nėra - tik seniai ir vaikai - viską dirba moterys. Į kitą senę ir bėsis pažiūrėti, atrodo, tuoj sugrius, o veža mėsą, per dieną su kaupu darbuojasi, arba net arti pajėgia. Kartais net gaila bežiūrint, bet tuščia jų, taip jiems ir reikia - norėjo pasaulio ponais būti, tai tegul ir kenčia. Kita vertus, ir padėti nėra kaip: prancūzai draudžia pas vokiečius dirbti, o ir pačiam nusibodo vergauti. Pikčiausia, kad gatvėje pasirodyti negalima kai visi dirba, nesinori erzinti. Tai ir smirstame kambaryje, ant kortų užgulę. Bepigu mieste, ten ne taip greit pastebi dykaduonį, - skundėsi Pusnys.

Tuo metu atėjo vakariene nešina Pusnienė, ir kalbos liovėsi. Bet Stipiną sunku buvo ištraukti iš langų. Vakarienės jis beveik nevalgė - kasnis augo burnoje, springo. Ir vakarieniaujant, ir likusią vakaro dalį jis sėdėjo tylus, nukarusia galva ant krūtinės, kad net Pusnienė paklausė:

- Kas gi jums pasidarė, kad taip nusiminėt, lyg žemę parduotum?

Stipinas kreivai šyptelėjo ir tyliai atsakė:

- Taip ir yra, ūkį palikau Lietuvoje.

- Ką gi padarysi, visi šį tą palikome. Jei Dievas duos, gal ir surasim grįžę, - guodė Pusnienė.

Prisidėjo kalbos apie paliktus turtus. Visi gyrėsi ką turėję, skundėsi mažai pasiėmę, džiaugėsi gyvi išlikę. Bet jie negalėjo suprasti ūkininko, atplėšto nuo žemės, ūkininko pavasarį, kada ir skruzdėlė kruta. Jie negalėjo suprasti, kad ūkininkui netekti žemės, matyti kitus ją dirbančią, o pačiam slampinėti

besižvalgant į dirbančiuosius, sunkiau negu mirti. Jie to nesuprato, o Stipinas nemokėjo ir nenorėjo išaiškinti. Vis kentė vienas ir nenorėjo užuojautos, tik didinančios skausmą.

Visą naktį jis prasivartė lovoje, negalėdamas užmigti. Net smilkinius ~~xxx~~ spaudė atsakymo nerandą klausimai: "Kaip ten? Kas dabar dirba mano žemė? Kas atsitiko su gyvuliniais?" Tikai tusioje vaizduotėje jis matė dirvonuojančius, artojo laukiančius laukus, liūdnas šeimininko netekusių gyvulių akis. Pašvintant, nemigo nakties nukamuotas, jis buvo tokioje būsenoje, kad būtų mielai sutikęs užsirašyti rusų repatriacijos komisijoje grįžtančiųjų "išlaisvinton tėvynėn" sąrašą. Noras paimiti į rankas žagrę, pasiilgimas gimtųjų laukų išaugo didesniu už buvelio baimę ir Sibiro darbo stovyklą.

Vos prašvitus, neiškęsdamas ilgiau lovoje, jis tyliai apsirengė ir išėjo per duris. Išėjo paklajoti po laukus, atvėsinti degančią galvą. Nors ir žinojo, kad pamatymas žaliuojančių dirvų tik padidins jo skausmą, bet noras pabraidyti po rasą, paklajoti ką tik suartais laukais, pajusti jų drėgną kvapą, nenumaldomai traukė už kaimo.

Įdienojus nubūdę Pusniai rado Stipino patalą jau atvėsusią. Klausė Jurginą, bet ir jis nežinojo, kur dingo Stipinas. Pradžioje pamahė jį grįžus į miestą, bet radus dviratį savo vietoje, suprato išėjus pasivaikščioti.

– Mat, ūkininkas, pripratęs anksti keltis, tai ir čia neišmoksta ilgėliau pasimalonėti lovoje. Bus išėjęs į laukus, visą dieną vakar į juos žiūrėjo, – paaiškino Jurginas.

Nė vėlyviems pusryčiams Stipinas nesugrįžo. Net susirūpinę išėjo Pusnys su Jurginu jo ieškoti. Tik užėjus ant kalnelio, už kaimo, Pusnys iš karto atpažino galingą jo stuomenį, tvirtai žingeniuojantį paskui karvės traukiamą žagrę. Pusnys net riktelėjo:

– Pasižiūrėk, ar ne juokdarys tas vyras, kaip išcivilkes darbuojasi.

– Ir sugalvok tu man... – pritarė Jurginas.

Jiems priartėjus, Stipinas sustabdė karvę ir plačiai juokdamasis sušuko:

– Na, tai kaip atrodo švabų ūkininkas?

– Puikiai, puikiai... Bet, žmogau, kas tau atėjo į galvą? – pilna nuostabos ir priekaišto gaida užsipuolė Pusnys.

– O visai paprastai: nutariau intis darbo. Gali nusibaigt bedykinėdamas. Susitariau su moteriške – neturi jokio vyro namuos – ir pradėjau. Kitą savaitę atsigabensiu šeimyną – ir vėl kai galės krapštytis, ir žmonai nebus taip nuobodu. Ir ji, nabaigė, mieste džiūsta... – paaiškino Stipinas. Jo akyse nebuvo vakarykščio nusiminimo, visame veide matėsi rintis.

– Bet... Niekas dabar nedirba. Juoksīs visi. Ir mums net nepatogu, tam pačiam kaimui... – reiškė nepasitenkinimą Pusnys.

– Juosis. Iš to, kad dirbū? Čia nieko nėra juokingo. Atvirkščiai: darbo man reikia, kad nenumirčiau iš tinginio. Ar žinot, šį rytą, jei nebūčiau išiprašęs moteriai padėti, nežinau, kas būtų su manim atsitikę. Jūs nesuprantat, kaip gera stovėti vagoje laikant kad ir svatimo žagrės rankeną saujoj, kaip smagu net ir karvei sušukti "olia".

Jis timpltelėjo vadeles, ir karvė lėtai nukrypavo vagoną.

A P I E L I E T U V Ą I R L I E T U V I U S

OFICIALUS AMERIKOS ATSIŠAKYMAS PRIPAŽINTI LIETUVOS OKUPACIJĄ

Amerikiečių kariuomenės laikraštis "The Stars and Stripes" Germany Edition, Nr. 207 išidėjo šio turinio žinią: "Raudonųjų pretenzijos kaltinamajame akte Jungtinių Valstybių nepripažintos. Berlynas, spalio 28 d. Nacių karo nusikaltėlių kaltin. aktas Jungtinių Valstybių pasirašytas su sąlyga, kad tekstas, jog Latvija, Lietuva "ir kai kurios kitos teritorijos" neva "įeina į Sovietų Sąjungos teritoriją", nereiškia Amerikos pripažinimo Rusijos pretenzijų į šių sričių suverenumą. Spalio 6 - kalt. akto pasirašymo dieną - datuotame ir vakar paskelbiamame laiške Jungtinių Valstybių prokuroras Robert H. Jackson pranešė savo kolegoms britams, sovietams ir prancūzams, kad jis neturi įgaliojimų nei pripažinti, nei diskutuoti Rusijos pretenzijų į kalbamą sritį."

KIEK VOKIEČIAI NUŽUDĖ LIETUVOJE ŽMONIŲ

"Frankfurter Rundschau" 1945. XI. 9 Nr. 30 rašo, kad Nürnbergo kaltinamajame akte, be kita ko, duota duomenų, kiek vokiečiai Lietuvoje nužudė žmonių, būtent: Paneriuose mažiausiai 100.000, Kaune per 7.000, Alytuje apie 60.000, Prienuose per 3.000, Viliampolėje apie 3.000, Marijampolėje apie 7.000 ir Trakuose bei kaimyniniuose miestuose 37.640. Latvijoje buvo nužudyta 577.000 žmonių.

LIETUVA - NEUTRALUS KRAŠTAS

Spalio 21 d. lietuvių, latvių, estų, lenkų ir ukrainiečių delegacija norėjo įteikti III amerikiečių armijos vadovybei bendrą memorandumą dėl gyvenimo sąlygų Muncheno stovykloje. Delegacijai buvo pasakyta, kad iš ukrainiečių joks memorandumas negalys būti priimtas, nes jie yra arba Rusijos ar Lenkijos piliečiai, lenkai turį prašyti atskirai, nes jie yra Amerikos sąjungininkai, gi Baltijos kraštų piliečiai gali įteikti memorandumą atskirai. "Galiu jums dabar atvirai pareikšti, kad jūs esate laikomi neutralių kraštų piliečiais," pasakė aukštas III armijos vadovybės karininkas. Kadangi neutralus kraštas gali būti tik nepriklausomas, tai tuo turime dar vieną mūsų valstybinio nepriklausomumo patikrinimą.

AMERIKIEČIAI LIETUVOS REIKALU

Amerikos lietuvių laikraštis "Draugas" rugsėjo 25 d. numeryje praneša, kad "The New York Times" tilpo straipsnis apie Lietuvą, kuriame tarp kita ko rašoma, jog atrodo, kad "kai kurios teritorijos, kurias rusai pagrobė 1939 - 1945 m., galinčios pasilikti prijungtos prie Sovietų Sąjungos." Į šį straipsnį griežtai, bet teisingai reagavo LAIC direktorius ir ALT New Yorko skyriaus pirmininkas adv. K. R. Jurgėla, nušviesdamas skaudžią lietuvių tautos tragediją abiejų okupacijų metu, pa-

žymėdamas lietuvių tautines aspiracijas ir primindamas, kad Pabaltijo valstybės iki šiol ne tik nėra JAV pripažintos Sovietų Sąjungai, ne tik JAV vyriausybės laikomos nepriklausomomis, laikinai okupuotomis valstybėmis, bet taip pat š.m. rugpiūčio 22 d. ALT delegacijai Valstybės Departamente buvo užtikrinta, jog šis JAV nusistatymas Pabaltijo valstybių atžvilgiu nepasikeitęs ir nepasikeisias.

NAUJI BALSAI APIE PABALTIO KRĖSTUS

"The New York Times", rašydamas apie Londono konferenciją, pažymėjo, jog "Molotovas, kai tik iškyla Rytų Europos klausimai, naudoja diplomatinę ofenzivą." Laikraštis mano, jog kaip tik dėl šitokio Sovietų Sąjungos nusistatymo Rytų Europos, o kartu ir Pabaltijo valstybių atstatymo klausimai yra patys komplikuočiausi. JAV užsienių reikalų ministeris Byrnes, norėdamas turėti aiškią ir savą nuomonę, kas gi ištikrųjų dedasi šiuose kraštuose, į Rytų Europą numatęs pasiųsti savo patarėją John Foster Dulles, tik labai abejojama, ar Maskva įsisileis bet koki stebėtoją į savo kontroliuojamas eritis. Amerikos lietuvių laikraštis "Draugas" rugsėjo 25 d. numeryje yra nuomonės, jog daromos labai rintos pastangos toislingai pertvarkyti pokarinę Europą, tačiau, remdamasis rimtais šaltiniais, tvirtina, jog bolševikiškasis Rusijos imperIALIZMAS daro visas kliūtis pravesti šį užsimojimą.

IR KLAPATAS HAMBURGE GULI "ANT BIČIAUS"...

/Pastabos ir nuotrupos iš kelionės/

Greitasis traukinys lekia į šiaurinę Vokietiją. Skrieja, dejuoja, puška. Sunku jam, perpildytam taip, kad jau daugiau ne uodas savo snapo nebeįkištų. Mat, dabar važiuoja visi žmonės. O ant sienų ir griuvėsių likučių dar tabaluoja išrašytos didžiulės raidės: "Erst siegen, dann reisen". Vadinasi, dabar jau galima važiuoti, valio...

Traukinys mažina greitį. Kažkokia stotis. Jau iš tolo girdėti, kaip perone užia, it kokiame bičių avilyje. Ekspresas sustoja. Keleivių minios ima jį šturmu, kaip anuomet Stalingradą... Visokiausiais balsais moterys klykia:

- Jesus... O Gott, Heilige Maria... Kruz....

Gi visoki prūsai, švabai, bavarai ir kitoki savo įnirtime keikiasi:

- Donner Wetter, noch einmal... Sakrament...

Jie būtinai mano, kad visa šita minia dar turi tilpti šitan traukinin, kur vargšas uodas jau snapo nebegali įkišti... O kai netelpa, tai pyksta, šaukia, rékia, kaltininkų būtinai ieškodami kituose. "Naujosios Europos" kūrėjai pirma patys susisprogdino visus savo geležinkelio tiltus, viadukus, tunelius ir manė, turbūt, kad paskui šventa dvasia savo aparnais juos nešios. O dabar pasirodo, kad važiuoti vistiek reikia. Tad ir

važiuoja, vieni kitiems sulipę ant galvų. Erzeliuoja, šnairuoja, čiaudo ir kaltininkų būtinai ieško kituose.

Greitasis lekia toliau. Pro vagono langus matosi didžiulės lygumos, pilnos pilnutėlės galvijų bandų: keršų, žalmargių, juodmargių ir visokių visokiausių. Iš Danijos, Olandijos, Prancūzijos, Latvijos, Lietuvos, Belgijos ir visų kitų kraštų karvutės čia prieš metus kitus užuovėją rado... Šito krašto žmonės, nugaron įriuvę juodus kryžius, nuo senų gėdynių amariškai plūdo į kitas šalis pasiplėšikauti. Nežino istorija, kad jie kada nors būtų buvę sotūs. Iki pat sudraustų paskutinių dienų šitie žmonės "šeimininkavo" ramiuose Europos kraštuose ir visa vilko į savo šalį, kaip tos piktos žiurkės savo urvan. O vienok niekada jie nebuvo nei sotūs, nei apsirengę, nei susišildę.

Šiaurinis ekspresas vis nebaigia lėkti per lygumas su didžiulėmis galvijų bandomis. Kardininkų palikuonys, važiuoją šiuo traukiniu, pasižiūri į laikrodžius ir ištraukia kūdus sumuštinis: duona ir truputis margarino. Už lango nesuskaitomos bandos, o ant duonos margarinas. Mielas bičiuli, kodėl taip yra? Sakytum, kad šitiems žmonėms trūksta geros gospadoriškos rankos ar teisybės. O aš manau, kad yra taip, jog Dievas niekada neskalsina svetimo gero, nedorai įgyto.

Atsimename, Lietuvoje niekad nevalgėme sausos duonos, o dar gi ratus sviestu tepėme, nors niekada nebuvo išskėlę kojos svetinan kraštan pavandravoti ir pasiplėšikauti. Iki valiai pas mus buvo visko patiems, svečiams geriems, ubagėliams ir razbaininkėliams.

Ekspresas neša keleivį ilgas valandas per lygumas, per miestus didžius ir mažesnius, per pramonės sritis, per kardininkų žemės buvusias gyvybines arterijas. Vaizdas rėžia akį, bet neglosto širdies. Visur tas pats vienodas sugriovimas. Tenoio Rašto pranašų laiškuose skaitome, kad anuomet Dievas iš jo Jeruzalės neklaūžadas ir išdykūnus per savo pranašą grasiniais žodžiais: "Jeruzale, Jeruzale, liaukis. O neliks iš tavęs akmenis ant akmenis." Gi šitai neramuolei ir svetnoringai kardininkų tautai pasaulio gėrio ugdytojai nekartą sakė: vyrai, liaukitės. Bet nesiliovė. Savo išdidybėje tokia didelė tauta, pavedusi savo likimą kažkokiam grandiniui, žengė į pragarus. Tauta be atodairos, lyg avių banda, paskui savo varovą nuėjo į prarają. O dabar kalti būtinai visi kiti, tiksliai ne jie. Ypačingai kalti dėl to visi "ausländeriai", kurie jau nevergauja jiems, o važinėja kartu su jais ekspresu.

Vienas sankelėivis prancūzas sakė, kad šioji feldvėbelių ir marširuotojų tauta pasirodė esanti menkai dar kultūringa, nors labai aukštai civilizuota. Sako, ir tai blogas dalykas, kai civilizacija užbėga už akių žmogiškajai kultūrai.

Ir keliauk iš Oberlennigeno ar Kempteno iki Bremeno, matysi, kad šitie žmonės dar nieko nėra pasimokę iš savo bėdų. Jie nirsta ir rūgsta savo išdidume, kitų niekinime, karštai tikėdami savo išgalvota "viršžmogyste."

Ir kai pravažiuoji 1000 km per šitą didžiąją kalevijinkų Jeruzalę, prisimeni Hitlerio žodžius: "Duokite man penkeris

metus laiko, ir jūs Vokietijos nepažinsite." Ir jie davė jam penkerius metus laiko, ir dar daugiau. Ir tikrai jie patys šiandien Vokietijos nepažįsta. Štai, ką reiškia netikri pra-našai.

Hamburgas. Antrasis didumu Vokietijos miestas. Pasaulinis uostas. Milžinas, drebėjęs nuo bombų, virtęs ir vėl kėlesis, bet vis dar kruta. Milijoninio miesto gyvenimas vėl pradeda pulsuoti normaliai, žmonės vėl ramiai renkasi į kavines, teatrus, kinus, lokalus ir kabaretus. Šis miestas, atrodo, dabar Vokietijoje darosi pats linksmiausias ir judriausias.

Čia sutiksi ir daug išblaškytų savo tautiečių, su visokiais lūkesčiais atvykusių iš visų Vokietijos kraštų.

Einu pasižvalgyti po pasaulinio uosto molus. Daug visokių laivų: didelių ir mažų. Vieni išplaukia, kiti įplaukia. Jų si-renos viena už kitą duslesnės, kimesnės. Jų koncertas dabar taip neįprastas žemės vabalų, gyvenančio Svabijos kal-vose, ausiai.

Ant kažkokios dėžės sėdi žmogysta. Mėlyna kepure su mati-ku, o kaktoje iš tolo spindi auksinis inkaras. Ir vis papsi trumpą pypkę. Bet veidas toks malonus, nors vėjų didžiai nu-pūstas. Menumanau, ar jo pypkė dega ar ne. Aš gi noriu prisi-degti cigarete. Dėl visokių nuotykių mano žiebtuvėlis jau trečia diena neskeldi ugnies. O jei Hamburge nori prisirūky-ti, tai visur sutiksi tokius pat vyrus, su nedegančiomis ciga-retėmis, cigarais bei pypkėmis dantyse. Net, visi ieško ugnies ir šlovina Prometėjų, kaip buvusį sumaningą dievą kitąkart... Tai aš ir šūkteliu tam senam jūros vilkui:

- Guten Tag. Vielleicht haben Sie Feuer?

Jis pasuka į mane galva, žiūri ir nieko nesako. Vadinasi, ne čiabuvis. Tai aš vėl mėginu kitu liežuviu:

- Hallo. Do you speak english?

Jis krato galva, kad nesupranta. Vadinasi, ne iš Liverpoolio. Kad jį kur varlės...

- Parla vous france? - šaukiu, nors pats nė žodžio daugiau nemoku.

Jūros vilkas piktai krato ranka. Iš kurių vandenynų jis būtų? Iš kokio nors tolimo archipelago? Mėginu ką sakyti is-paniškai:

- Sinjores...

Bet toliau nieko neišeina. Paima apmaudą, ir nueidamas šūk-teliu:

- Nesupranti, tai ir eik po velnių...

- Vo kū tataa, ar tamista monėj saka? - staiga jis atsišau-kia.

Vadinasi, po pypkiais, saviškis. Ir tuoj susikalbėjo.

- Esmi jūreivis Klapatas nuo Palangos, - nesididžiavo pa-sisakyti senasis jūrų vilkas. - Kylije stovi kelios mūsų geldų, bet niekur neplaukia. Mūsų šiek tiek gerieji nuėjo į dug-ną karo pradžioje prie Leningrado.

Jis plonai ir toli nusplovė į vandenį. Tako, šitaip nu-sispiauna jūrininkai, lapkrityje perplaukę Šiaurės jūrą.

- Ana, va, - parodo kanalu plaukiantį laivą, - šitoje geldo-je plaukioja vienas latvis nuo Liepojaus. Bet su tokia sire-

na vienintelė gelda ir teplaukioja Šiaurės jūroje. Aš visus juos čia pažįstu, kaip savo ančiukus. Tenai, ką burka stovi ant inkaro – priklauso norvegų kapitonui. Tai žuvinės širdies vyras: aną dieną jis susišaukė į laivą visus šiame uoste gulinius "ant bičiaus", pavalgydino ir užrūkyti dar davė. Jam nebus sunkus plaukimas per Jerikoną...

- O jūs ką čia veikiate? – pasiteiravau.

- Aš jau trečią savaitę guliu čia "ant bičiaus". At, tamistėle, – užsmaukia jis savo kepurą ant akių, – daugiau kur aš jau "ant bičiaus" gulėjau: Mukdene, Hongkonge, Singapure, Jurbarkė bei Smalininkuose... Klaipėdos uoste mane begulinti ant bičiaus užklupo Hitleria su savo šturmeriais...

- Karo laike, tur būt, plaukiojote kokioje geldoje marine-riu?

- Ak, ne. Dirbau pas vieną švabą "leiterį" prie Stuttgar-to. Pirkėjus toks buvo. Dar ir dabar botago randaai tėra ant veido. Gelėčiau aš dabar su juo atsiprovoti, bet tegu jį pe-čius, gal jau giltinė kur parovė...

Taip mums besikalbant atėjo kitas – raišas žmogus.

- Tai čia mano draugas "bičkameris", nuo šventosios, – pri-statė mano bičiulis. – Jis pirmiau kaip katė karstydavosi virvinėmis laivo kopėčiomis, bet jam Vokietijoje dar prasciau nusidavė. Jis dirbo šautuvų spynų fabrike. Ten tik dirbti reikėjo, o čia niekam nebuvo galvoje duoti. Tai jis viena... ki, kai būrai jau nusikasė bulves, bado spiriamas išėjo į tuš-čias dirvas pamedžioti neišrinktų, lietus išplautų bulvių. Ir kai tik pamatęs bulvę lenkėsi – būras jam iš krūmo pykšt šratine į užpakalį. Vieni šratai sulindo į minkštas vietas, kiti nukirto kojos sausgysle. Dabar betiks laivo virtuvėje bulves skusti... Tai mudu abu čia dabar ir gulime ant bičiaus.

- Tur būt, plauksite į Mukdeną ar Singapūrą? – teikėms pasiteirauti.

- O kam tiek toli. Prasta ta žuvėdra, kuri išklysta iš sa-vo vandenų ir nebegrižta. Mudu geriau susigausiva kokį lai-viškį ir paplaukiosiva čia pat aplinkui. Gal laikas jau nebetoli, kai reikės pakelti visas būres ir plaukti į tėvynę. Juk visą laiką taip negalės būti. Kam priklauso Juodoji jū-ra, tas tegu ten ir plaukioja, kam listi į švatinę? Jums gi priklauso vandenys paliai Palangą ir Klaipėdą...

- Na, tai gero vėjo tėvynėn, – palinkėjau lietuviškiems bičkameriams.

- Jums irgi gero vėjo...

Alb.V-nas

Ž I N I O S I Š T Ė V Y N Ė S

KAS VADOVAUJA MOKSLO IR PRAMONĖS ĮSTAIGOMS. – Veterina-rijos Akademijos Vilijampolėje rektoriumi yra prof. Šemaitis. Vilniaus konservatorijos vedėju yra muzikas Jonas Bendorius. Auno Kultūros Rūmų, kurie dabar pavadinti Fizkultūrininkų Ins-titutu, direktoriumi paskirtas kažkoks Janonis. Vilniuje pa-šliužų sporto instruktoriumi paskirtas Rokiškio komjaunimo

sekretorius Timofejevas. Kaune Palkovskio batų fabriko direktoriumi yra Eugenijus Davidavičius, anksčiau buvęs "Vilko" fabriko direktoriaus padėjėjas, gi odų fabriko "Vilkas" Vilijampolėje direktoriumi paskirtas Romualdas Tuznickas, buvęs to fabriko kalkuliatorius.

APIE PARTIZANŲ VEIKLĄ. - Apie plintantį Lietuvoje partizaninį veikimą JAV lietuvių spauda paduoda vis daugiau ir daugiau žinių. Sovietai, norėdami paveikti "neištikimąjį elementą", nuolat verčia žinomesnius krašte pasilikusius lietuvius skelbti per laikraščius ir radiją raginimus, jog jau pats laikas "susiprasti, atsisakyti nenaudingų ir pavojingų slapstymųsi miškuose", sąžiningai atiduoti visas duokles, atlikti pareigas karinės reikšmės darbuose, klausyti šaukimų kariuomenėn ir t.t. Tarp tokių raginimų pažymėtinas prof. Br. Sidoravičiaus atsišaukimas į Lietuvos inteligentiją. Iš visų šitų raginimų ir atsišaukimų matyti, jog priešbolševikinis nusistatymas Lietuvoje yra ypatingai didelis, tuo labiau, kad ir patiems komunistams savo vardu teliak skelbti per spaudą, jog "kenkėjų ir plėšikų gaujų sauvalėms bus padarytas palas". Vis dėl to atrodo, jog tos "kenkėjų ir plėšikų gaujos" yra gana stiprios, jei komunistams, be šių griežtų žodžių, tenka griebtis ir pažadų, kad "kas atsitiktinai ar per suklaidą atsidūręs nelegalioje padėtyje, gali ramiai grįžti prie savo darbo ir nebijoti jokių bausmių". Dar daugiau šviesos į šią nelegalią būklę meta pats Justas Paleckis, Aukščiausiosios Tarybos posėdyje referavęs reikalą priimti proklamaciją, kurioje tarp kitko sakoma: "Šiems svetimų pavergėjų samdiniais ir pikčiausiems lietuvių tautos priešams pavyko suklaidinti kai kuriuos nesusipratusius žmones ir smurtu bei apgaule juos įtraukti į savo gaujas". Atsišaukime šie "išgamos" ir "svetimų pavergėjų samdiniai" dar vadinami "lietuviškai vokiškais nacionalistais", "vokiškųjų okupantų pakalikais" ir dar kitokiais vardais.

LITERATŪRINIS GYVENIMAS. - Padarius pusmetinę knygų produkcijos apyskaitą paaiškėjo, kad Lietuvos knygų produkcija esanti pati mažiausia iš visų TSR tautų. - Laitonio "Pavasario balsai" /žinoma dalis/ verčiama į rusų kalbą. Taip pat verčiama ištisai ir 1941 m. išleista Salomėjos Meries rinktinė lyrika "Rinktinės" vardu. - Kaip praneša Vilniaus radijas, iškilo jaunas beletristas Antanas Berozovas - Beržinis, dalyvavęs "Tarybų Lietuvos" redakcijos paskelbtame novelės konkurse ir laimėjęs trečiąją premiją.

LAIKRAŠČIŲ TVANAS. - Šiuo metu Lietuvoje yra tikras spaudos tvanas. Amerikos lietuvių laikraščių "Aušrių" ir "Draugo" žiniomis, Lietuvoje leidžiama: "Tarybų Lietuva" Kaune, "Tiesa" Vilniuje, rusų reikalams - "Sovietskaja Litva", "Komjaunimo Tiesa" ir "Valstiečių laikraštis". Be šių didžiųjų dienraščių ir savaitraščių, įvairiose Lietuvos vietose išėina daugybė vietinio pobūdžio laikraščių: "Tarybinis Rokiškis", Šiauliuose "Raudonoji Vėliava", "Panevėžio Tiesa", "Telšiai", "Tarybų Žemaitija", Kretingoje "Už tėvynę", "Trakiečių ži-

dis", Biržuose "Tarybinis Žodis", "Tarybinė Dzūkija", Kėdainiuose "Tarybinis Keliās" ir t.t.

"PASIŽYMEJUSIEJI LIETUVIAI". - Vilniaus radijas praneša apie "pasižymėjusius lietuvius": Morozov, Kapralov, Vetron, Baukov, Miromčov, Mitronov, Stroll ir kitus, kurie daugumoje yra apdovanoti ordinais ir dirba įvairiose srityse.

KAUNO UNIVERSITETAS. - Maskvos kontroliuojamoji spauda patiekia šiek tiek žinių apie Kauno universitetą. Kaip žinome, 1941 m. universitete buvo apie 3.200 studentų. Dabar universitete yra 1.800 studentų, iš kurių 77 % moterų. Gausumo atžvilgiu pirmauja medicinos fakultetas su 1.200 studentų.

IŠ LIETUVIŲ GYVENIMO AMERIKOJE IR EUROPOJE

POPIEŽIAUS PAŠALPA PRANCŪZIJOS LIETUVIAMS. - Paryžiuje ir jo apylinkėse gyvena apie 300 lietuvių. Londono radijo pranešimu, popiežius Pijus XII paskyrė 200.000 lirų pašalpos Prancūzijoje esantiems lietuviams pabėgėliams.

MUZIKO V. BACEVIČIAUS KŪRINIAI. - Muzikas Vytautas Bacevičius, gyvenęs Amerikoje, parašė pianinui šiuos kūrinius: Pirmas žodis, Dvi groteskos, Four Lithuanian Dances ir Lithuanian National Anthem, kuriuos įsigijo New Yorko Public Library ir Clevelando Public Library.

STATOMA SENELIŲ PRIEGLAUDA. - Chicagoje baigiama statyti didžiulė kelių aukštų lietuvių senelių prieglauda. Darbas buvo pradėtas prieš kelerius metus, bet sutruktas karas. Šis gražus ir kultūringas lietuvių užsimojimas pralenkė kitų tautų išėlvius, kurie daugumoje tenkinasi tik nuomojamomis patalpomis.

"BERNARDO GAVELIO KLAIDA". - Tokiu pavadinimu Brooklyno lietuvių Literatūros Draugija išleido Roko Mizaros stambią 346 puslapių apysaką.

LIETUVIS NEW YORKO OPEROJE. - I New Yorko operą priimtas solistu lietuvis Pranas Stankūnas /basas/, kuris dažnai pasirodo ir lietuvių koncertuose.

PUTINO ROMANAS JAV LIETUVIŲ SPAUDOJE. - Chicagoje išėinas lietuvių dienraštis "Vilnis" savo puslapiuose spausdina Putino romaną "Altorių šešėly".

LIETUVIAI BELGIJOJE. - Šiuo metu Belgijoje pas ūkininkus dirba kaip internuoti kariai, ne kaip karo belaisviai, apie 1.100 lietuvių karių, išvežtų iš Berolino belaisvių stovyklos. Juos netrukus žada paleisti. Tuo reikalu gen. Plechavičius yra susižinojęs su JAV karine vadovybe Frankfurte.

RAŠYTOJO ŠIRVINTO MIRTIES SUKAKTIS. - Šiemet suėjo keturi metai, kai Amerikoje, Marianopolyje, mirė žymus lietuvių veikėjas, pedagogas ir rašytojas kun. Jonas Navickas - Širvintas. Velionis buvo tėvų marijonų kolegijos Marianopolyje steigėjas ir ilgametis direktorius. Redagavo laikraštį "Laivas" ir kitus. Išleido keturis scenos veikalus. Amerikos lietuvių spauda jo mirties sukaktį plačiai paminėjo.

KULTŪRINIS GYVENIMAS

KNYGŲ TIKRINIMO KOMISIJA. - Pasirodžius vienam kitam mokykliniam vadovėliui ar šiaip naujai lietuviškai knygai, ją kainos neretai būna tokios aukštos, kad nekiekvienas eilinis pilietis įstengia ją įsigyti. Tai yra nepateisinamas leidėjų noras iš knygų ieškoti pernelyg pelningo uždarbio. Kaip teko patirti, Müncheno L.S. apygardos vadovybė šio reikalu yra susirūpinusi ir prie Švietimo Skyriaus yra sudariusi knygoms leisti tikrinimo komisiją, kuri uždaviniu imasi kovoti su knygų spekuliacija. Leidėjai yra prašomi būti su šia komisija kontakte.

IŠLEIDŽIAMAS ŽURNALAS. - Lehrte stovyklos /Hannover apygardoje, anglų zonoje/ lietuvių, kurių ten gyvena artai 5.000, komitetas yra gavęs leidimą žurnalui leisti. Žurnalas bus dvisavaitinis, spausdinamas spaustuvėje ir vadinsis "Ibin-tu". Tai bus pirmasis kultūrinis lietuvių žurnalas Vokietijoje.

NAUJA IGNO ŠEINIAUS KNYGA. - Amerikos lietuvių dienraštyje "Naujienos" tilpo LAIC straipsnis apie žymų mūsų rašytoją ir visuomenininką Igną Šeinių - Jurkūną, gyvenantį Švedijoje, kuris šią vasarą išleido dar vieną knygą apie bolševizmą. Knyga dedikuota a.a. Franklinui Delano Rooseveltui; jos vardas - "Raudonasis tvanas plinta". Išleido žinoma Stockholmo knygų leidykla "Natur och Kultur". Knyga turi per 300 puslapių, joje apimamas laikotarpis tarp Molotovo susitikimo su Ribentroppu 1939 m. ir atominės bombos numetimo Japonijoje. Spauda knygą sutiko labai šiltai, ir Švedijoje buvo susirūpinta knygos išvertimu į anglų kalbą.

RUOŠIAM NAUJI VADOVĖLIAI. - L.S. Müncheno apygardos švietimo vadovybė yra susitarusi su rašytoju S. Zobarsku naujų vadovėlių paruošimo reikalu. S. Zobarskas, kuris yra žinomas iš visos eilės knygų jaunuomenei ir keletu vadovėlių mokykloms, pažadėjo iki sausio mėn. paruošti pradinį mokyklų I-II skyriams elementorių ir III-IV skyriams skaitymo knygas.

P O L I T I N Ė A P Ž V A L G A

Pasaulio katilas verda, kunkuliuoja. Nežiūrint, kad jau pusė metų praėjo nuo karo pabaigos, vyriausiuose politiniuose centruose visas dėmesys nukreiptas į tai, kaip išlaikyti taiką. Iš vyriausių sostinių vis kalbama apie nepasitikėjimą vienu kitais. Karo išsiūbuotos tautos, nelyginant vandenyno bangos, plaka į krantus, norėdamos nutraukti jas rišančias grandines. Vyksta senų politinių santvarkų evoliucija. Eina visų vertybių perkainavimas.

Šitokioj aplinkoj susirinko Londone 51 tautos penki šimtai atstovų į taip vadinamą paruošiamąją jungtinių tautų komisiją, tikslu pasiruošti jungtinių tautų taikos konferencijai, kuri turėsianti įvykti sausio mėn. Paruošiamosios komisijos uždavinys – sudaryti nuolatinis jungtinių tautų organizacijos organus: generalinį sekretoriatą, saugumo tarybą ir kt., nustatyti plenumo posėdžio dienotvarkę ir paruošti tai dienotvarkei medžiagą, parinkti vietą nuolatinei gen. sekretoriato, plenumo posėdžių ir saugumo tarybos būstinėms. JAV atstovai, prieštaraudami kai kurių tautų pasiūlymui tokią būstinę įsteigti JAV, pasiūlė nuolatinę jungtinių tautų organų būstinę parinkti Europoje, pav., Danijoje ar Olandijoje. Generaliniu sekretoriumi numatomas Stetinius arba Eisenhoweris su 20.000 dolerių atlyginimu metams ir 15.000 dol. reprezentacijai.

Atidarant paruošiamosios komisijos posėdį, kalbėjo valstybės min. Backer, kuris pareiškė: "Daugelis pesimistų žiūri per tamsius akinius į dabartinę pasaulio būklę. Argi jie mano, kad per šešerius karo metus atsipalaidavusios griauinančios jėgos karui pasibaigus tuoj per vieną dieną galėtų sukurti gerbūvį ir perteklių?" Toliau buvo kalbama apie "atomine smėklą". Komisija turės paruošti plenumo posėdžiui projekta atominės bombos uždraudimo ir atominės energijos naudojimo klausimais.

Bevino ir Edeno nuomone, jungtinių tautų organizacija turėtų virsti pasauline vyriausybe su pasauliniu parlamentu. Į tai vienas JAV atstovas pasakė, kad tautos prie pasaulinės valstybės dar nepriaugusios.

Įdomūs debatai užsienių politikos klausimais vyko Anglijos abiejuose parlamento rūmuose. Kalbėjo min. pirm. Attlee, užsien. reik. min. Bevinas, min. Backer ir opozicijos atstovai. Visų viena mintis: be artimo bendradarbiavimo tarp valstybių negalima nė taika nei ūkinis atstatymas ir kad tą bendradarbiavimą trukdanti Rusija. Ji viena užsidariusi kaip kalėjime, neįsileidžianti pas save jokių korespondentų ir įtarinėjanti kitas valstybes agresijos darbą dirbant. Tuo tarpu vakarų demokratijos prieinamos visiems, rusų korespondentai ir kas tik nori gali važinėti po demokratines valstybes ir rašyti kas patinka. Jos yra atvirai pasakiusios viską, ką mano. Vienok Maskva įtarinėja ir nepasitiki. "Ko nori iš mūsų Rusija?", klausia Bevinas.

Liberalų atstovas kaltino vyriausybę, kad nuo pat darbėčių stojimo prie valdžios santykiai su Rusija vis blogėjo. Churchillis kaltino per lėtą pramonės pertvarkymu iš karo meto į taikos metą.

Streikai JAV grasina iššaukti ūkio krizę. Streikuoja pusė milijono darbininkų, iš jų 200.000 "General Motors" įmonių, kurias sudaro Cadillac, Buick, Pontiac, Oldsmobil, Chevrolet, Ford, Chrysler ir kt. automobilių įmonės. Vien dėl šių įmonių darbininkų streiko toms įmonėms dirbančiųjų pagelbiųjų įmonių /žaliavų ir pusiaufabrikatų statytojai/ 750.000 darbininkų lieka be darbo ir duonos. Dėl streiko kaltinamos abi pusės: darbdaviai ir darbininkai. Kai kurių laikraščių nuomone, streikas gali sutrukdyti ūkio pertvarkymą iš karo į taikos metą.

Anglijoje tuo tarpu darbiečių vyriausybė, lygiagrečiai su kai kurių įmonių socializacija, vykdo įmonių demokratizaciją. Įmonėse sudaromos organizacijos, kuriose darbininkai kartu su įmonės vadovybe aptaria bendras problemas.

Kai karo veiksmai ir neramumai Olandų Indijoje eina prie galo, Kinijoje vyriausybės ir komunistų kariuomenės pasilieka laukimo padėtyje, kol vyks pasitarimai. Tuo tarpu atsirado nauji neramumų židiniai Palestinoje ir Irano Azerbeidžane. Prie Tel Avivo žydai, apsiginklavę kulkosvaidžiais, užpuolė anglų sargybas ir dalinins. Iki šiol priskaitoma keliasdešimt sužeistų ir keliolika užmuštų.

Įtempta padėtis Persijoje rodo kiek pagerėjimo. "Times" rašo, kad Azerbeidžano separatistinis judėjimas vyksta su rusų pritarimu, o Turkijos spauda tiesiog kalba apie Sovietų Sąjungos imperializmą. Reikalai komplikuojasi todėl, kad čia užkliūva kitų valstybių interesai. Pagal Persijos įstatymą naftos koncesijų niekam negalima duoti tol, kol svetima kariuomenė yra krašte. Prileidžiama, kad paliekant sovietų kariuomenę Persijoje, norima sutrukdyti arba bent užtęsti naftos koncesijų davimą. Greičiausiai čia yra ir politinių interesų, nes už Persijos yra Persų įlanka – vandens kelias į Indiją ir Aziją.

Nürnbergo procese aiškėja visa eilė nacių užkulisiu. Priskaitomi dokumentai, kurių klausant stojasi pleškai ant galvos. Štai, pav., prieš prasidedant karui 1939 m. Hitleris savo generolams pasakė kalbą, kurioje pareiškė: "Mes laimėsime, veikdami staigiai ir be pasigailėjimo. Čingischanas lengva širdimi leido išžudyti milijonus moterų ir vaikų. Istorią žiūri į jį kaip į didelį valstybės kūrėją. Ką mano apie mane supuvusi Europos civilizacija man vistiek. Aš įsakiau nušauti kiekvieną, kas nors vieną kritikos žodį ištars dėl to, kad mūsų tikslas yra ne pasiekti kurios nors žemės ploto ribos, bet fiziniai sunaikinti priešą. Aš pasiunčiau į rytus savo SS kaukulių dalinius, įsakęs be pasigailėjimo žudyti visus lenkų tautybės vyrus, moteris ir vaikus. Tik tokiu būdu mes laimėsime mums reikalingą gyvybinę erdvę. Būkite be pasigailėjimo, veikite staigiai ir brutaliai. Europos gyventojai turi drebėti iš baimės."

Toks Čingischano ideologijos žmogus norėjo viešpatuoti Europoje ir pasaulyje. Per jo viešpatavimo dešimtmetį bėgo upės kraujo ir ašarų, kas būtų atsitikę, jei jis būtų laimėjęs?

ŠVEDIJA GRĄŽINA PABALTIJO PABĖGĖLIUS

Visus lietuvius sukrėtė Londono radijo paskelbtoji žinia, kad Švedija, vykdydama susitarimą su Sovietų Sąjunga, grąžina Pabaltijo valstybių pabėgėlius. Tuo tarpu liečia nedidelį skaičių pabaltiečių, kurių daugiausia yra latviai. Kaip pranešama, sąryšį su tuo įvyksta tragiškų scenų ir savižudysčių. Kariuomenės dalinys, kuriam pavesta vykdyti grąžinimą, visų karių vardu nusiuntė karaliui Gustavui V telegramą, kurioje sakoma: "Vykdomė tamstos įsakymą, bet su dideliu gėdos jausmu." Stockholmo arkivyskupas taip pat pasiuntė laišką karaliui, o Stockholmo gatvėse įvyko demonstracijų dėl pabėgėlių priverstino grąžinimo. Pabėgėliai, protestuodami prieš priverstiną jų grąžinimą, paskelbė bado streiką. Dėl nusilpimo jie buvo paguldyti į ligoninę ir grąžinimas buvo atidėtas. Karalius Gustavas V pasiūlė grąžinimą atidėti vieneriems metams, tačiau Maskva pareiškė, kad karas pasibaigęs ir grąžinimą atidėti nėra prasmės. Esą, grąžinimą trukdo jėgos, norinčios sugriauti taiką.

Šia proga pravartu prisiminti Amerikos lietuvių dienraščio "Draugo" straipsnį, kurį jis neseniai persispausdino iš laikraščio "Le Monde". Šiame straipsnyje kaip tik paliečiami Pabaltijo valstybių pabėgėlių reikalai Švedijoje.

"Niekada anksčiau Stockholmo vyriausybė nebuvo užėmusi taip aiškos pozicijos šiuo /pabaltiečių grąžinimo, Red./ klausimu, kuris be abejoj yra jautrių rusų - švedų santykių punktas ir duoda pretekstą skaitlingiems sovietų spaudos puolimams. Švedai mato Maskvos nervingumą, kur atrodo, baltų pabėgėlių grąžinimas daromas prestižo klausimu. Švedų vyriausybė nevaržė labai liberalios politikos, taikomos visų tautybių pabėgėliams, ligi momento, kai buvo nusistatyta ištremti nacių karo nusikaltėlius, oficialiai pripažintus "žmonėmis, kurie savo baisiais nusikaltimais sukėlė prieš save žmonijos sąžinę..."

"...Klausimas liečia iš viso apie 30.000 baltų, kurie, bėgdami nuo vėl pajudėjusio fronto, kaip išmanydami veržėsi į bet kokius laivelius ir pasiekė Švedijos krantus... Tarp tų 30.000 baltų tepriskaičiuojama tik keletas šimtų lietuvių ir 5.000 latvių.... Vos tik ši nelaimingoji minia išlipo Švedijos teritorijoje, tuoj prasidėjo gyva polemika. Antisovietiškieji švedų sluoksniai matė šioje emigracijoje aiškiausią gaivališką baimės pavyzdį, kurios buvo apimtos ištisos tautos, matydamos perspektyvoje grįžtantį bolševistinį režimą. Iš savo pusės, komunistų organas "Ny Dag" pradžioje pareiškė, kad tai buvusi tik maža germanofilų bendradarbių ir baltų nacių klika. Bet pasidarė aišku, kad... jie daugumą priklausė darbo klasems, žvejams, darbininkams ir ūkininkams. Tada komunistai tvirtino, kad šie baltai... skubėsią grįžti tuoj po galutiną jų tėvynės išvadavimo... Tačiau savaitės bėgo, baltų pabėgėliams nerodant norą grįžti į jų išvaduotąsias respublikas."

Dėl šio buvo kaltinama maža fašistų grupė, sovietų spauda kaltinusi švedų vyriausybę favorizuojant "autentiškų nacių grupės veiklą" ir pan. Tačiau "tikrumoje", rašo laikraštis, "baltų intelektualų grupė ilgą laiką leido spaudos biuletėnį, skirtą vokiečių padarytiems nusikaltimams, kurie, besitrauk-

dami išžudė ir deportavo tūkstančius baltų. Tačiau šis biuletenis primetė taip pat tokio rimtumo faktus sovietų armijai ir administracijai, kuri esą leidosi iki pikčiausių žiaurumų atkariautose respublikose. Švedų spauda reguliariai skelbė šią tamsią žiaurumų kroniką, kuri, aišku, darė blogiausią įspūdį Švedijos visuomenei ir pratino ją žiūrėti į rusus, kaip į taip pat baisius ir piktadarius, kaip ir vokiečius. Klausimas greit pateko diplomatinėn plotmėn... Buvo be abejo padaryti diplomatiniai demaršai, ir baltų biuletenis dingo. Vėliau sužinota, kad rusų valdininkai pereisį baltų stovyklas, ragindami juos grįžti į savo kraštą. Šia proga p. Guenther, švedų užsienių reikalų ministeris, pareiškė parlamente, kad Švedija pripažįstanti trijų Baltijos valstybių, buvusių nepriklausomų iki 1940 m., aneksiją ir laikanti jų gyventojus sovietų piliečiais."

"Tačiau Maskva tuo nepasitenkinė ir rusų spauda atnaujino savo puolimus prieš Švediją ir prieš baltų "fašistus". Stockholmo politiniuose sluoksniuose neslepiamas klausimo rimumas, kuris vaidina pirmaeilę rolę rusų - švedų santykių raidoje. Rusai nori, atrodo, kad Švedija, reikalui esant, jėga priverstų baltų pabėgėlius išvykti iš krašto... Pačiu paskutiniuoju metu rusų pasiuntinybė Švedijoje patalpino visuose laikraščiuose skelbimą keturiomis kalbomis /švedų, rusų, estų, latvių/, nurodant baltams rinkimosi vietas, į kurias jie turėjo atvykti, kad būtų repatrijuoti.... Tos kampanijos rezultatas buvo menkas... iš trisdešimt tūkstančių pabėgėlių, pagal tikriausius davinius, tik mažiau penkiasdešimties tepareiškė norą grįžti. Tų baltų užsispyrimas, kurie per ketverius metus išgyveno dvi okupacijas ir tris militarines kampanijas, ir kurie, atrodo, taip lengvai prisitaiko prie Švedijos gyvenimo sąlygų, riziкуoja iššaukti dar gana daug sunkumų. Pareiškėdama, kad ji tai ką tik padarė, norą matyti grįžtant į savo tėvynę visus šiuos keliančius rūpestį svečius, švedų vyriausybė stengiasi visa atsakomybę suversti ant pačių baltų. Kiekvienu atveju, turint galvoje tuo klausimu rusų spaudos ir radijo jau parodytą sujudimą, pilnai galima numatyti, kad Maskva nepasitenkins šiuo išaiškinimu", baigiamas straipsnis.

K R O N I K A

ŠAUKIAMAS TEISININKŲ SUVAŽIAVIMAS. - Würzburgo teisininkų komisijos iniciatyva gruodžio 8-9 d.d. Hanau lietuvių stovykloje /Lamboyst. 84/ įvyksta lietuvių teisininkų suvažiavimas aktualiems teisininkų reikalams apsvarstyti. Iš kiekvienos lietuvių kolonijos nuo 5 diplomuotų teisininkų arba dipl. teisininko darbą dirbusių /teisėjo, prokuroro, tardytojo, advokato, notaro/ siunčiamas vienas atstovas. Nemažesnis kaip 3 likutis siunčia taip pat atstovą. Atstovai atsiveža apylinkėje esančių teisininko darbą dirbusių asmenų sąrašus. Suvažiavimui nustatyta tokia darbų tvarka: 1/suvažiavimo organizatorių pranešimas, 2/Liet. Teisininkų Draugijos įstatų priėmimas, 3/Liet. Teisininkų Dr.-jos cer-

tro organų sudarymas, 4/liet.teisininkų likimas 1940 - 45 m., 5/karo tremtinių padėtis tarptautinės teisės nuostatų šviesoje.

UNRRAOS UNIVERSITETAS MÜNCHENE. - Muncheno Lietuvių Studentų Atstovybė kartu su kitų tautybių atstovais susibūrė į Tarp-tautinį Studentų Sambūrį, tikslu bendromis jėgomis studen-tų interesams ginti. Padarius atitinkamų žygių, gautas su-tikimas iš UNRRAos atidaryti studentams kursus, kur galėtų pakartoti primirštus dalykus ir produktyviai praleisti lai-ką. Buvo sudaryta tarptautinė profesorių komisija, kuriai pirmininkavo prof.Dr.med.J.Meškauskas. Po nekurio laiko kursai buvo išplėsti į "Hochschule für Technik und Wisen-schaft". Paskutiniu laiku jai buvo pripažintos aukštosios mokyklos teisės. Dabar yra gautas raštiškas tos aukštosios mokyklos pripažinimas. Dėka lenkų vyriausybės Londone, Ang-lijos Švietimo Ministerija sutinka baigusiems šią mokyklą pati išduoti diplomus. Universitetas turi savo žinioje di-džiausią Muncheno universiteto biblioteką ir svarbius Mün-cheno Aukštosios Technikos Mokyklos įrengimus. Aukštoji mokykla vadinasi "University of UNRRA, Team 108". Universi-tete galima klausyti šiuos dalykus: mechaniką, statybą, ve-terinariją, agronomiją, matematiką, fiziką, ekonomiją, teisę, mediciną ir kt. Studijuoti gali visi išvietintieji užsio-nio studentai. Dėstomoji kalba - vokiečių. Prašymai priima-mi iki XII.1. Mokslas prasideda 1946 m.sausio 7 d. Laiki-nuoju universiteto rektoriumi yra prof.Jesperov / rusų tautybės/. Universitete tuo tarpu skaito tik 3 lietuviai: prof.Jakovickas, prof.Jankauskas ir Dr.Bieliauskas. Stu-dentams sekvestruota 1.500 butų. Gauna maistą ir maitina-si UNRRAos valgykloje.

PEDAGOGINIAI KURSAI. - Hanau lietuvių stovykloje vyksta peda-goginiai kursai pradžios mokyklos mokytojams paruošti, ku-rie tęsis apie 6 mėnesius. Į kursus priimami tik baigusie-ji gimnazijas. Išklausiusieji kursus gaus pažymėjimus, su-teikiančius jaun.mokytojo teises. Nauji kursantai dar pri-imami. Atvykusiems padedama įsikurti.

SKAUTININKŲ SUVAŽIAVIMAS TUBINGENE. - Lapkričio 20 d. Tūbin-gene įvyko lietuvių skautininkų /skautų vadų/ suvažiavi-mas, kuris aptarė skautų organizavimo ir veikimo reikalus. Suvažiavime išrinkti vadovaujantieji asmenys: Brolijos Va-das - sktn.Kuprionis, Seserijos Vadė - sktn.Dr.Žilinskis, reikalų vedėjas - sktn.Dr.Šaulys, užsienio skyriaus ve-dėja - sktn.Avietėnaitė. Skautų šefu pakviestas Liet.Rau-donojo Kryžiaus pirmininkas Dr.D.Jasaitis. Liet.Raud.Kry-žius tuo pačiu perima lietuvių skautų globą. Vokietijoje esančių lietuvių skautų centras įsisteigia Tūbingene prie Liet.Raud.Kryžiaus. Savo reikalams skautų vadovybė numato gauti skyrių Liet.Raud.Kryžiaus leisimajame laikraštyje.

MISKININKŲ SUVAŽIAVIMAS. - Hanau stovykloje spalio 24-25 d.d. įvyko lietuvių miškininkų suvažiavimas. Be kita ko, išrink-

ta centrinė valdyba, kurią sudaro miškininkai: P.Šilas, M. Gureckas, J. Rauktys, K. Ščesnulevičius ir M. Jameikis, kurie iš savo tarpo pirmininku išsirinko P.Šilą. Revizijos komisijon išrinkta: J. Brazauskas, J. Sniečkus ir R. Ugintas. Miškininkų centro adresas: Hanau, Lamboyst., Nord Kaserne, Litauischer Lager, Bl.9-34. Sėkmingesniame centro bendradarbiavimui su miškininkais, gyvenančiais atskirose zonose, yra prašyti būti ryšininkais šie miškininkai: prancūzų zonoje - Kiaunė, anglų zonoje - Dr. St. Kripas ir Austrijoje - Škėrys.

STEIGIAMA LIETUVIŠKA GIMNAZIJA. - Nürtingeno L.S. skyr. švietimo sekcijos iniciatyva lapkričio 26 d. įvyko Nürtingeno apylinkės lietuvių kolonijų švietimo atstovų pasitarimas gimnazijos steigimo reikalui. Paašškėjo, kad visose apylinkės kolonijose yra kelios dešimtys gimnazijas lankusių ir mokslą pertraukusių moksleivių, taip pat keliolika gimnazijos mokytojų. Pasitarime prieita bendros nuomonės, kad gimnaziją steigti reikia. Patogiausia vieta, atrodo, bus Nürtingenas, ir nutarta prašyti UNRRAos vadovybe šį sumanymą paremti, padedant išrūpinti patalpas ir kita. Kaip teko patirti, UNRRAos direktoriaus pritarimas jau gautas ir daromi konkretūs žygiai gimnazijos steigimo reikalui. Gimnazijoje bus pirmosios 6 klasės. Moksleiviams bus įsteigtas bendrabutis.

KAS NAUJO NÜRTINGENE. - Lapkričio 23 d. įvykęs lietuvių kolonijos susirinkimas išsirinko naują reikalų vedėją /komendantą/ dipl. agr. V. Aglinską. - Pradėti šoferių kursai, kuriuos lanko didelis skaičius vyrų ir moterų. Kursams vadovauja Dr. inž. Baublys. Taip pat pradėjo darbą ir anglų kalbos kursai; klausytojų sudarytos dvi grupės. - Lapkričio 23 d. valgyklos patalpose suruoštas pirmasis šiupinys, kurio programą atliko tautinių šokių grupė, pašokusi 4 šokius, poetas B. Rutkūnas ir J. Čižaitė, paskaitę savo eilėraščių ir žurn. A. Valentinas, davęs nuotaikingą feljetoną, pavadintą "Aš išvažiuoju į Ameriką".

IS WEILHEIMO KOLONIJOS. - Neseniai atidaryta pradž. mokykla, vedama mok. Jočienės ir mok. Norkaus. Veikia 3 skilčių skautų draugovė, vadovaujama draugin. Medalinsko. Atgaivintas Paškevičiaus vedamas choras. Maistas UNRRAos pristatomas kiekviena savaitė. Vienam asmeniui per savaitę skiriama: baltos duonos 2,333 kg, biskvitų 390 gr, riebalų 200 gr, cukraus 200 gr, kiaušinių miltelių 70 gr, 125 gr muilo /1 mėn./ ir vyrams po 7 cigaretės. Be to, bendroje valgykloje dar duodama pietūs, ryte juoda ir vakare baltinta kava. /J.Šk./

LAPKRIČIO 23 D. MINĖJIMAS OBERLENNINGENE. - Kariuomenės šventės minėjimas Oberlenningeno lietuvių kolonijoje įvyko lapkričio 23 d. Ta proga buvo atlaikytos pamaldos; paskaitą tai dienai pritaikinta tema skaitė kpt. V. Valys. Kariuomenės šventės minėjimas buvo suruoštas ir Neuffeno lietuvių kolonijoje.